HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]נושאי קיסר שמרוני כל הלילה אמרו ליה שמא דבר ערוה בא לידך וניצלת הימנו דתנינא כל הבא דבר ערוה לידו וניצל הימנו עושין לו נס [1]גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו כגון רבי צדוק וחביריו ר' צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה חלש לי ליבאי ולא מצינא איכא מידי למיכל אמרה ליה איכא דבר טמא אמר לה מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא שגרת תנורא קא מנחא ליה סליק ויתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה דעביד הא נפיל בהא אמרה ליה אי ידעי כולי האי לא צערתיך רב כהנא הוה קמזבין דיקולי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה איזיל איקשיט נפשאי סליק וקנפיל מאיגרא לארעא אתא אליהו קבליה אמר ליה אטרחתן ארבע מאה פרסי א"ל מי גרם לי לאו עניותא יהב ליה שיפא דדינרי: רמי ליה רבא לרב נחמן [ב]תנן אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם בכיבוד אב ואם כתיב [2]למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בגמילות חסדים כתיב [3]רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ובהבאת שלום כתיב [4]בקש שלום ורדפהו [ג]וא"ר אבהו אתיא רדיפה רדיפה כתיב הכא בקש שלום ורדפהו וכתיב התם רודף צדקה וחסד בתלמוד תורה כתיב [5]כי הוא חייך ואורך ימיך [ד]בשילוח הקן נמי כתיב [6]למען ייטב לך והארכת ימים ליתני נמי הא [ה]תנא ושייר תני תנא [ו]אלו דברים ואת אמרת תנא ושייר אמר רבא רב אידי אסברא לי [7]אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב טוב לשמים [ז]ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב כיוצא בדבר אתה אומר [8]אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו וכי יש רשע רע ויש שאינו רע אלא רע לשמים ורע לבריות הוא רשע רע רע לשמים ואינו רע לבריות זהו רשע שאינו רע: [ח]הזכות יש לה קרן ויש לה פירות שנאמר אמרו צדיק כי טוב וגו' עבירה יש לה קרן ואין לה פירות שנאמר אוי לרשע רע וגו' ואלא מה אני מקיים [9]ויאכלו מפרי דרכם וממועצותיהם ישבעו עבירה שעושה פירות יש לה פירות ושאין עושה פירות אין לה פירות מחשבה טובה[ט] מצרפה למעשה שנאמר [10]אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו [י]מאי ולחושבי שמו אמר רב אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה [כ]מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר [11]און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' ואלא מה אני מקיים [12][ל]הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם מחשבה שעושה (א) פרי הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב [13]למען תפוש את [בית] ישראל בלבם אמר רב אחא בר יעקב ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב [מ]דאמר מר [א]חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה עולא אמר כדרב הונא [נ]דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כהיתר אמר רבי אבהו משום רבי חנינא נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר [14]ואתם בית ישראל כה אמר ה' איש גילוליו לכו עבדו [ואחר] אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו [ס]אמר רבי אלעאי הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא איני [ע]והתניא [פ]כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם [צ]מה היא רבה אומר זה המסתכל בקשת רב יוסף אומר זה העובר עבירה בסתר לא קשיא הא דמצי כייף ליצריה והא דלא מצי כייף ליצריה תנן התם [ק][ג]אין מקיפין בחילול השם אחד שוגג ואחד מזיד מאי אין מקיפין אמר מר זוטרא שאין עושין כחנווני מר בריה דרבנא אמר לומר שאם היתה שקולה מכרעת[ר]: [ש]ת"ר לעולם

יראה

ויעשה מה שלבו חפץ. פי' ר"ח ח"ו שהותר לו לעבור עבירה אלא כך אמר ר' אלעאי יגיעת דרכים והאכסנאות ולבישת שחורים משברים יצר הרע ומונעים אדם מן העבירה[א][ד]:

אין מקיפין בחילול השם. פר"ח משנה במסכת אבות ושמא היינו הא דתנן (פ"ד מ"ד) כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי[ב] אבל לשון מקיפין קשה[ג] ושמא ברייתא היא אף על גב דאומר תנן:

תלמוד

כגון רבי צדוק. שלבש כח לכוף יצרו להתגבר בחפצי קונו: **אמר מאי נפקא מינה.** דהא מילתא דלא נזדמן לי אלא מאכל טמא יש לי ללמוד מכאן דעביד האי הבועל ארמית ראוי למאכל טמא: **שגרת תנורא.** אותה ארמית הסיקה את התנור לצלות דבר הטמא שם. ואשה גדולה היתה שאין יכול ליפטר ממנה ומסור בידה להורגו: **קא מנחא ליה.** לאותו צלי בתוכו: **נפיל בהא.** באור של גיהנם: **אי ידעי.** אילו ידעתי שחמור עליכם הדבר כל כך: **דיקולי.** סלים שנשים נותנות שם פלכיהן: **אטרחתן.** שהייתי במקום אחר רחוק ד' מאות פרסי: **לאו עניותא.** בתמיה אם לא העניות לא הוצרכתי להיות עסקי במלאכת נשים: **שיפא.** שם כלי: **דינרי.** זהובים: **יאריכון ימיך.** לעולם הבא: **ייטב לך.** בחייך: **ימצא חיים.** לעולם הבא צדקה וכבוד בעולם הזה: **חייך.** בעולם הזה ואורך ימים לעולם הבא: **בשלוח הקן נמי כו'.** וליתנייה: **רבי אידי אסברא לי.** אינו דומה לאלו דהנך כולהו הבריות נהנין ממנו ונמצא טוב לשמים וטוב לבריות ובההוא כתיב כי פרי מעלליהם יאכלו דבהאי קרא כתיב כי טוב כי פרי מעלליו יאכל בחייו אבל בשילוח הקן טוב לשמים הוא ואין כאן טוב לבריות ולא כתיב ביה כי פרי מעלליו יאכל והלכך לא תנייה גבי אוכל פירותיהן בעולם הזה: **רע לשמים ורע לבריות.** כגון רוצח וגזלן וגנב: **רע לשמים ואינו רע לבריות.** מגלה עריות מבזה מועדים[פ] אוכל חלב: **אין לו פירות.** אין נפרעין ממנו יותר מכדי רשעו: **עבירה שעושה פירות.** כגון חילול השם שאדם חשוב עובר עבירה ואחרים למדין ממנו לעשות[א] כן: **מחשבה שעושה פירות.** שקיים מחשבתו ועשה: **מצרפה למעשה.** ונפרעים ממנו אף על המחשבה: **עולא אמר.** הא דכתיב פרי מחשבותם בעובר ושונה כתיב כי הדר מהרהר לעשות מצטרפת למעשה ואפי' לא עביד לה אין חזרתו לשם שמים אלא שלא הוצרך לה כדרב הונא דאמר נעשית לו כהיתר: **ואת שם קדשי לא תחללו.** היינו פרהסיא שהרואה מזלזל בכבוד המקום: **ילבש שחורים.** שלא יראה עצמו בכבודו אולי ירך לבבו בכך וגם[ב] אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעיניהם לכן ילבש שחורים: **אין עושין לו כחנווני.** המקיף לאדם פעמים רבות וגובה כל הקפותיו יחד אין עושין כך מלמעלה למחללי השם אלא נפרעין מיד: **שאם היתה.** כף המאזנים שקולה ויש באחד העונות חילול השם מכריע את הכף לחובה. והאי מקיפין לשון עיוני כמו אין מקיפין בבועי (חולין דף מו:) אקפינהו ואידמו (שם דף נ.) [ג]שמקריב זו אצל זו ומעיין אם דומות:

לפי

מסורת הש"ס

א) ס"א כושאי [ועי' סוכה נג ע"א וברש"י שם], ב) [לעיל לט: ע"ש] שבת קכז. פאה פ"א מ"א, ג) יבמות קט:, ד) [בע"י נוסף: אי הכי], ה) [סוכה נד. וש"נ], ו) [לעיל טו:], ז) [בכת"י: ואינו טוב], ח) תוספתא דפאה פ"א ה"ג אבות דר"נ פרק מ, ט) [בכת"י נוסף: הקב"ה], י) ברכות ו. ע"ש [שבת סג. ע"ש] תוספתא דפאה פ"א ה"ד תנא דבי אליהו פ"ט, כ) [לעיל לט: חולין קמב.], ל) [צ"ל הנה אנכי מביא רעה אל העם הזה פרי כו'], מ) חולין ה. נדרים כה. שבועות כט, נ) יומא פו: ע"ש סוטה כב. לעיל כ. [מ"ק כז:] ערכין ל:, ס) מ"ק יז. חגיגה טז, ע) [צ"ל והתנן], פ) [חגיגה יא:], צ) [חגיגה טז.], ק) אבות פ"ד מ"ד, ר) [לעיל לט ע"ב], ש) תוספתא קידושין פ"א ה"א, ת) [פסחים קיח ע"א], א) [עיין יומא פו ע"א], ב) [מכאן עד סוה"ד ליתא בדפו"ר, והוסיפו הרש"ל ע"פ רש"י בחגיגה], ג) [בע"י: שמקרב], ד) [ועי' תוס' חגיגה טז. ד"ה ויעשה וכו' השיגו על זה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מחשבה שעושה (פרי) תז"מ ונ"ב ס"א מעשה וכן בסמוך:

עין משפט נר מצוה

תכא א מיי' פ"ב מהל' ע"ז הלכה ד סמג לאוין טו:

תכב ב טוש"ע א"ח סי' רכט סעי' א:

תכג ג סמג לאוין ג:

תורה אור השלם

1. בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ: תהלים קג כ
2. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים ה טו
3. רֹדֵף צְדָקָה וָחָסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד: משלי כא כא
4. סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ: תהלים לד טו
5. לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: דברים ל כ
6. שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: דברים כב ז
7. אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ: ישעיהו ג י
8. אוֹי לְרָשָׁע רָע כִּי גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לּוֹ: ישעיהו ג יא
9. וְיֹאכְלוּ מִפְּרִי דַרְכָּם וּמִמֹּעֲצֹתֵיהֶם יִשְׂבָּעוּ: משלי א לא
10. אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: מלאכי ג טז
11. אָוֶן אִם רָאִיתִי בְלִבִּי לֹא יִשְׁמַע אֲדֹנָי: תהלים סו יח
12. שִׁמְעִי הָאָרֶץ הִנֵּה אָנֹכִי מֵבִיא רָעָה אֶל הָעָם הַזֶּה פְּרִי מַחְשְׁבוֹתָם כִּי עַל דְּבָרַי לֹא הִקְשִׁיבוּ וְתוֹרָתִי וַיִּמְאֲסוּ בָהּ: ירמיהו ו יט
13. לְמַעַן תְּפֹשׂ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר נָזֹרוּ מֵעָלַי בְּגִלּוּלֵיהֶם כֻּלָּם: יחזקאל יד ה
14. וְאַתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱיִ אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ עֲבֹדוּ וְאַחַר אִם אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֵלָי וְאֶת שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תְחַלְּלוּ עוֹד בְּמַתְּנוֹתֵיכֶם וּבְגִלּוּלֵיכֶם: יחזקאל כ לט

מוסף רש"י

אתיא רדיפה רדיפה. תשלום שכר גדול להבאת שלום שאוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כגמילות חסדים דכתיב בהו ימצא חיים צדקה בעולם הבא וכבוד בעולם הזה (יבמות קט:). **תני תנא אלו דברים.** דמשמע דוקא (תענית יד.). **שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה.** כדכתיב (במדבר טו) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וגו' וילפינן בהוריות (ח.) דבעבודת כוכבים מיירי (חולין ה. וכעי"ז שבועות כט.). **נעשית לו כהיתר.** דומה בעיניו כהיתר (ערכין ל: וכעי"ז סוטה כב.). **ילך למקום שאין מכירין אותו.** אין דעתו גסה עליו ושמא יקל כח יצרו וגם אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעיניהם, וכן בלבוש שחורים (חגיגה טז.). והואיל ואין מכירין אותו שם, ליכא חלול השם, ואמר לן רבי משום רב האי גאון ויעשה מה שלבו חפץ, רוצה לומר דודאי כיון שלבוש שחורים וכו' אני ערב בדבר שאינו חפץ מכאן ואילך בעבירה (מו"ק יז.). **ראוי לו שלא בא לעולם.** טוב ויפה היה לו אם לא בא לעולם (חגיגה יא:). **הא דמצי כייף יצריה.** ובוטח על שהוא נחבא בסתר כאילו דוחק הרגלים. **והא דלא מצי כייף ליצריה.** טוב לו בצינעא מפרהסיא (שם טז.). **בחילול השם.** כגון תלמיד חכם המזלזל בפני בני אדם, דמתוך שהוא תלמיד חכם למדים בני אדם ממנו ממעשיו ונמשכים אחריו ונמצא שם שמים מחולל על ידו ואומרים ראו זה שלמד תורה כמה מעשיו מקולקלין ופורשין ואין למדין, וקשה הוא חלול השם מעבודת כוכבים מהכא (יחזקאל כ לט) ואתם בית ישראל וגו' איש גלוליו לכו עבדו מאחר שאינם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו עוד (אבות פ"ד מ"ד). **אחד שוגג ואחד מזיד.** אם עשית בשוגג גובה ממך כעין השגגה, כי האי דאמרינן בעלמא (מגילה יב.) מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור כליה מפני שהשתחוו לצלם של נבוכדנצר, וכי משוא פנים יש בדבר, הם השתחוו לצלם יהיו כליה לגמרי, א"ל הם לא עשו אלא לפנים משום נבוכדנצר, אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים, דבאותו ענין שחטאו פרע מהם, היינו כעין שוגג, ואם עשה במזיד גובה ממנו בפרעון גמור בגלוי (אבות שם).

מוסף תוספות

א. ויוכל לעשות מעכשיו מה שלבו חפץ דודאי אין יצרו מתגבר עליו. תוס' חגיגה טז ועי' תוס' הרא"ש שחולק. ב. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם. תוס' הרא"ש. כלומר נפרעים לאלתר ואע"פ שהביאו אותה בכאן שלא כלשונה הכי אורחא דתלמודא בכמה דוכתי. ריטב"א. ג. דאין לשון הגמרא מוכיח כן שחלקו על פי' מקיפין ותו דתינח למר זוטרא אבל למר בריה דרבינא מה ענין זו אצל זו. שם.